

Jāmācās ķieģeli izgatavot no jauna

No šosejas virskārtas nofrēzēts vecais asfalts var vēlreiz noderēt ceļu būvē, tāpat nojaucamai ēkai katru ķieģeli var rūpīgi atlikt malā. Pirmais mums nebūtu jāmeklē ekonomiskais vai saimnieciskais labums, bet jādara tāpēc, ka tas ir atbildīgi un ilgtspējīgi. Tie ir atslēgas vārdi jebkuram centienam aprites ekonomikas virzienā, skaidrojot nepieciešamību pārstrādāt un otrreiz izmantot būvniecības atkritumus, uzsver Latvijas Būvuzņēmēju apvienības pārstāve Brigita Vīksne.

Vislabāk tiek galā ceļu būvnieki

Dabas resursi ir ierobežoti, un būvniecība ir viens no lielākajiem to izmantotājiem – ap 40 procentiem. Statistikā to tik skaidri neredzam, jo atkritumos neiekļauj visas lietas, kas saražotas ar mērķi tās lietot būvniecībā. “Metāls, betons satur vienreizējās izejvielas, un ES un ANO kopīgais ilgtspējas mērķis ir samazināt resursu patēriņu un ieviest Zero Waste principu. Resursi ir izsmejami, tie nav mūžīgi,” viņa saka. Uz šo mērķi ir jāiet, kaut gan īsti vēl neesam tam gatavi no saimnieciskās, kā arī tiesiskās un normatīvās bāzes puses.

Normatīvā regulējuma izveide ir izaicinājums ne tikai lokāli, bet visā pasaulē. Pašlaik tas veidots tā, lai patērētājam pasniegtu skaidru un drošu produktu, kas izgatavots no primārajiem resursiem. Ierasts, ka publiskajos iepirkumos pasūtītājs iekļauj atrunu – ja konstatē būtisku defektu, tad nav atļauts labot, ir jāaizstāj ar jaunu. “Kad mēģinām kaut ko darīt apritīgi, ir jāmācās tehnoloģijas, tās jāpielāgo. Visu laiku esam eksperimentālā fāzē – jāmācās to pašu visiem labi pazīstamo ķieģeli izgatavot no jauna. No lietām, kuras paņemtas no dabas, jāmācās atgūt labo, vērtīgo un atkal likt lietā, saglabājot, protams, drošību un skaidrību, jo kvalitāti upurēt mēs negribam,” pauž B. Vīksne.

Ceļu būvnieki, viņasprāt, ir vieni no pionieriem, kas vislabāk tiek galā ar jauninājumu apguvi. Latvijas tehniskās specifikācijas ceļu būvē ļauj izmantot būvniecības atkritumus (BA), un mūsu ceļu būvnieki ieviesuši jaunu terminu būvniecībā un atkritumu apsaimniekošanā – reciklāts.

“Ceļu būvnieks ņem vērā autoceļu specifikāciju, kas katram materiālam nosaka prasības, apjomu, cik var piejaukt klāt pārstrādāto,” stāsta SIA “A-Land” valdes priekšsēdētājs Andris Šervinskis. Firma pārsvarā strādā pēc valsts un pašvaldību pasūtījuma, kur galvenais ir normatīvie akti. “Ekonomiskais izdevīgums – gan jā, gan nē. Maksimāli ir jāizmanto esošie re-

Maksimāli otrreiz izmantot būvniecībā materiālus, nevis ņemt jaunus no dabas ir svarīgi zaļo mērķu sasniegšanai, tomēr Latvijā vēl ļoti jāpilnveido normatīvā bāze, lai būvniekiem nebūtu sasiestas rokas

sursi, kas ir uz vietas. Ja ir kaut kas, ko var izmantot, pārstrādājot otrreiz, tas ir racionāli. Jo vairāk pilnveidosies normatīvā bāze, jo vairāk tos varēs izmantot. Var ceļu uzbūvēt no otrreiz pārstrādātā, ja vien to paredz normatīvie akti,” norāda būvnieks. “Valsts aizvien vairāk iet šajā virzienā.”

Ne tāpēc, ka esam nabagi

“Civiltajā būvniecībā iet lēnāk, jo Eiropas regulējums kompleksi ir sabūvēts tā, ka tam, kurš ķeras klāt iegūt otrreizējos materiālus, ir jāuzņemas ļoti daudzas lomas. Kad, nojaucot būvi, paņem materiālus, jābūt atkritumu apsaimniekotājam, bet tajā mirklī, kad iegūst atpakaļ kaut ko izmantojamu, uzņemas ražotāja saistības. Daudz uzdevumu un liels slogs, ja kāds to mēģina darīt,” skaidro B. Vīksne. Ilgtspējas aspekts pamazām ienāk arī

būvniecības mācību programmās tehniskajās augstskolās, taču vajadzētu daudz vairāk.

“Vienīgais, ko izmantojam, – cenšamies saglabāt vecās detaļas, nomainot uz jaunām, un daudz izmantojam dizainā otrreiz lietoto kokmateriālu,” savas būvfirmas pieredzi stāsta mājokļu attīstītājs, SIA “Lion Estate” īpašnieks Māris Dambis. Runājot par citiem materiāliem, piemēram, par rīgpīša aizstājējiem, uzņēmējs pauž, ka esot ieradums izvēlēties lētāko produktu un to, ar ko jau ierasts strādāt. “Komanda tik ļoti arī nepēta, kas ir ražotājs, no kā tas ir ražots, bet strādā ar to, ar ko iesākts,” saka būvuzņēmējs.

Otrreiz izmantojami būtu minerālresursi, kas paliek, nojaucot būvi, piemēram, daļa ķieģeļu, betons, ko var drupināt un izmantot nedrenējošās kārtās, taču pietrūkt tehniskā standarta, kādam tad jābūt galarezultātam – ar kādām ķīmiskajām un fizikālajām īpašībām, stāsta B. Vīksne. Skandināvijā ar to nodarbojas azartiski – otrreiz liek lietā vecos logu rāmjus, stiklu nodod pārstrādei un ieliek modernu stikla paketi, dekoratīvā apšuvuma fragmentus izmanto kādā citā ēkā. Betona pārseguma paneļus var pārlikt no viena objekta citā. Līmēto brusu gali citā ražotnē var pārtapt par grīdas segumu. Restaurācijas objektos vislabāk redzams, cik daudz detaļu var saglabāt, akurāti apejoties. “Ja ir griba, ja saredzam vajadzību būvēt ilgtspējīgi, daudzas lietas var paveikt un tad skatīties, kā procesu padarīt ekonomiski izdevīgāku. Jāvīrās uz domu, ka ņemam veco nevis tāpēc, ka esam nabagi, bet tāpēc, ka tad nenocirtīsim, neizraksim resursus un neuzkrausim nākamajām paaudzēm savus bezgalīgos atkritumu kalnus,” norāda B. Vīksne.

EKSPERTE

Jāsalāgo uzskaites sistēmas

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Vides aizsardzības departamenta direktore Rudīte Vesere:

– Būvnieks jautājums ir – cik būvnieki pārdomāti un zinoši izmanto pārstrādātos būvniecības atkritumus, kas parasti parādās rekonstruējot vai nojaucot. Būvniecības procesu sākot, jau būtu jābūt skaidram, ko darīs ar šiem BA. Viena daļa materiālu būtu izmantojami pārstrādei, otra – tilpņu aizbēršanai un tamlīdzīgi. Tā kā darbībā ar atkritumiem vajag atļaujas, pārsvarā pakalpojumu sniedz atkritumu apsaimniekotājs, kuram ir pārvaldāšanas vai pārstrādes atļauja.

Normatīvo aktu izmaiņu jautājumos ministrija sadarbojas ar Būvniecības valsts kontroles biroju, Valsts vides dienestu. Jāskatās, kas no BA ir atkārtoti izmantojams. Var izmantot tam pašam sākotnējam mērķim vai pārstrādāt un no otrreizējām izejvielām ražot jaunu būvmateriālu, trešā grupa – tilpņu aizbēršanai, kam var neizmantot dabas resursus.

Galvenais ir objektā pareizi sašķirot. Būvnieki ir nesajaukt bīstamos atkritumus ar tiem, kurus var pārstrādāt vai reģenerēt, īpašu uzmanību ēku nojaukšanā veltot azbestu saturošiem materiāliem un siltumizolācijai.

Normatīvajos aktos jānosaka būvniecības kvalitātes prasības atkarībā no pārstrādāto BA izmantošanas mērķa. Nav pieļaujams, piemēram, veidnes aizbērt ar nešķirotiem atkritumiem, rezultātā pasliktinot augsnes kvalitāti.

Tāpēc jāsaista divas elektroniskās uzskaites sistēmas. Būvniecības uzskaites sistēma (BIS) un Atkritumu pārvaldījuma uzskaites sistēma (APUS). Tas nepieciešams, lai dati būtu pārnesami un viegli kontrolējami.

UZZIŅAI

Būtiskākie šķēršļi aprites prasību noteikšanai projektēšanā un būvdarbos:

- būvgružu atkritumu statuss un ar to saistītās vides prasības, to izmaksas un atkārtotas komercializēšanas ierobežojumi;
- tehnisko standartu trūkums būvgružu pārstrādes produktu novērtēšanai, īpašību apliecināšanai un izmantošanai būvniecībā;
- nepilnvērtīgi tehniskie standarti BA pārstrādes produktu novērtēšanai;
- neskaidra kārtība un atbildības BA pārstrādes produktu ievietošanai tirgū;
- iepirkumu prasības neveicina apritīgu izstrādājumu izmantošanu;
- jebkura papildu prasība, kas palielina pakalpojuma vai materiāla izmaksas, mazina pretendenta konkurētspēju iepirkumā.

Avots: Novērtējuma ziņojums par būvgružu un būvmateriālu aprites risinājumiem Latvijā komerciālajā un sabiedriskajā sektorā, 2022

Lādētāju mudžeklis atšķetināts

2022. gada rudenī Eiropas Parlaments atbalstīja tiesību aktu, kas ļauj Eiropas Savienības (ES) patērētājiem visas savas elektroniskās ierīces uzlādēt ar viena tipa lādētāju. Līdz šī gada beigām visiem mobilajiem tālruņiem, planšetdatoriem un kamerām, ko pārdod ES, jābūt aprīkotiem ar “USB C” tipa uzlādes pieslēgvietu. Savukārt no 2026. gada pavasara šī prasība attieksies arī uz klēpjdatoriem.

“Kopējais lādētājs beidzot Eiropā kļūst par realitāti! Mēs esam gaidījuši šos noteikumus vairāk nekā desmit gadus, un nu beidzot varēsim pašreizējo uzlādes ierīču pārpilnību atstāt pagātnē. Šis uz nākotni vērstais tiesību akts ļaus izstrādāt novatoriskus uzlādes risinājumus, un no tā ieguvēji būs visi – sākot no neapmierinātiem patērētājiem un beidzot ar mūsu trauslo vidi. Šie ir grūti laiki politikā, bet mēs esam pierādījuši, ka ES nav beigušās idejas un/vai risinājumi, lai uzlabotu dzīvi miljoniem cilvēku Eiropā un iedvesmotu arī citviet pasaulē sekot šim piemēram,” pēc tiesību akta atbalstīšanas sacīja Eiropas Parlamenta deputāts no Maltas Alekss Adžus Saliba.

Minētā direktīva ir daļa no ES centieniem samazināt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumus un dot patērētājiem iespēju izdarīt ekoloģiskāku izvēli.

Izmestie un neizmantojie lādētāji ES ik gadu rada aptuveni 11 000 tonnu e-atkritumu. Aplēsts arī, ka, nepērkot nevajadzīgus lādētājus, visā ES patērētāji varētu ietaupīt līdz pat 250 miljoniem eiro gadā.

Vienotais mobilo ierīču lādētājs Eiropas Savienībā tika gaidīts ilgu gadus. Lai gan direktīva jāievieš līdz šī gada beigām, ražotāji reaģējuši laikus

Pirmās ierīces ar “USB C” uzlādes pieslēgvietu parādījās jau 2015. gadā. Tagad tās ir visur – Android tālruņos, klēpjdatoros, bezvadu austiņās, spēļu konsolēs utt. Mobilo ierīču tirgotāji pauž, ka princips – viens lādētājs visiem gadžetiem Latvijā jau darbojas kādu laiku. Tāpēc nu ar vienu uzlādes ierīci var pabarot ne tikai telefonu, planšetdatoru, bet arī,

piemēram, elektroniskās smēķēšanas ierīces un bezvadu austiņas. “Pēdējais, kas pagājušogad pievienojās “USB C” tipa vadam, bija mobilā telefona “iPhone” 15. sērija. Pirms tam aifoniem bija lightning savienojums,” stāsta SIA “Statums” veikala pārdevējs Jevgēnijs.

Viņš spriež, ka šādi noteikumi noteikti atvieglo dzīvi patērētājiem, kuriem vairs

IEGUVUMI

- Viens lādētājs mobilajiem tālruņiem un planšetdatoriem: ieguvēji – vide un patērētāji.
- Jaunais standarts “USB C” tipa pieslēgvietā, nodrošinot ātru uzlādi un datu pārraidi.
- Pērkot jaunu ierīci, pircējs var neiegādāties lādētāju.

Avots: europarl.europa.eu

nav jāiegādājas jauns lādētājs katrai jaunai ierīcei. Tajā pašā laikā pārdevējs norāda, ka, ņemot vērā šīs izmaiņas, lādētāju cenas pieaugušas. Sadārdzinājums atkarīgs arī no to jaudas.

Noteikumi paredz, ka ar “USB C” tipa pieslēgvietu jābūt aprīkotām visu ražotāju ierīcēm, kuras ir uzlādējamas ar vadu kabeli un kuru elektriskā jauda ir līdz 100 vatiem, tostarp mobilajiem tālruņiem, planšetdatoriem, digitālajām kamerām, visu veidu austiņām, rokas videospēļu konsolēm, portatīvajiem skaļruņiem, e-lasītājiem, tastatūrām, pelēm, portatīvajām navigācijas sistēmām un klēpjdatoriem. Visām ierīcēm, kas nodrošina ātru uzlādi, jābūt vienādam uzlādes ātrumam. Tas nozīmē, ka lietotāji savas ierīces varēs uzlādēt tajā pašā ātrumā ar jebkuru saderīgu lādētāju. Tāpat noteikts, ka informācija par jauno ierīču uzlādes īpašībām jānorāda uz īpaša marķējuma. Tādējādi patērētāji var vieglāk pārliecināties, vai viņu rīcībā esošie lādētāji jau ir saderīgi ar jauno ierīci.

Ļauj mantām nonākt īstajās rokās

Kā padarīt lietas ilgmūžīgas, ir viens no lielākajiem mūsdienu izaicinājumiem. Diemžēl pat tās preces, ko iegādājamies ar garantiju, vajadzības gadījumā tiek vienkārši nomainītas pret jaunām, tās labo reti. Lai milzīgo patēriņu mazinātu kaut uz pusi, ir pieejami dažādi maiņas punkti, kur lietām varam dot jaunu dzīvi. Tikai pašiem jāvēlas to darīt!

■ Viena no ierastākajām iespējām, kur atdot, iemainīt, ziedot tās mantas, kuras vairs nav nepieciešamas, ir domubiedru grupas sociālajos portālos. Piemēram, *feisbukā* tādas ir daudzas un dažādas: *Ziedo, dāvina vairs nevajadzīgo; Atdodu par velti; Atdod mantas; Atdod, pirms met ārā; vietējā Andele* un citas.

■ Pērn Latvijā atklāts arī pirmais būvgružu un būvmateriālu apmaiņas punkts – *lietovelreiz.lv*. Ikviens, kurš veicis remontu, zina, cik izšķērdīgi ir turēt pusi krāsas bundžas pieliekamajā, līdz

tā sažūst, vai gadiem ilgi patrepē glabāt liekās līstes un flīzes. Te nu ir lieliska iespēja nodot tās tālāk lietošanā, vienojoties par nodošanas-saņemšanas iespējām.

■ Grāmatattārpu vidū īpaši iecienīti ir grāmatu maiņas punkti, jo, būsīm godīgi, vienu un to pašu grāmatu reti lasām otrreiz. Šādi maiņas punkti izveidoti daudzās iestādēs, tāpat izlasītu grāmatu var pārdot vai lietotu iegādāties vietnē *iBook.lv*.

■ Labdarības veikaliņi arī nu jau ir gandrīz katrā pilsētā. Organizāciju pārstāvji gan lūdz nest labas un tiešām otrreiz lietojamās lietas, nedrīkst aizmirst, ka tā nav vieta, kur izvest atkritumus. Ikviens ziedojums un pirkums, piemēram, “Otrās elpas” veikalos ir atbalsts kādai ģimenei, kas ļaus tai operatīvi reaģēt un organizēt palīdzību savam bērnam, dodot viņam iespēju dzīvot.

■ Pirms pāris gadiem izveidota mājaslapa, kurā cilvēki var atbrīvoties no liekām mantām, tās vienkārši atdodot, sak, brauc un ņem. Vietne *atdodmantas.lv* sevi pieteikusi kā labu mantu medību portālu. Ieguvējas ir abas puses – gan mantu atdevēji, jo atbrīvo savās mājās, birojos, garāžās utt. vietu jaunām lietām, gan saņēmēji, jo iegūst to, kas nepieciešams. Te iespējams tikt pie mēbelēm, sadzīves tehnikas, grāmatām, istabas augiem, apģērba, apaviem un daudz kā cita laba.

■ Daudziem zināma ir vietne “Andele Mandele”. Sākotnēji tur vairāk tika pārdoti tieši apģērbi un pērļu mednieces tam ļāvās kā avantūriskam piedzīvojumam. Tad nu šobrīd tur var iegādāties arī lietas hobijiem un mājām. Mazāk zināma vietne ir *stuffful.com*, kur atrodamas tiešām labas lietas, turklāt zemākā cenu amplitūdā nekā veikalu plauktos.

Šī vietne garantē pilnīgi finansiāli drošu kā pārdevēja, tā pircēja pozīciju.

■ Neaizmirsīsim arī par apkārtējiem. Noteikti var atrast labdarības organizācijas, kas labprāt pieņem arī mantiskus ziedojumus. Tāpat pirms kādas lietas, drēbes vai šķietami vecas dārza mēbeles izmešanas apjautāties tuviniekiem vai kaimiņiem, mazums – viņu māsai, nīcībā tieši lūko pēc tā, kas jums palicis lieks.

**Latvijas
vides
aizsardzības
fonds**

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA “Kurzemes Vārds”.